

**ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПАРИТЕТНИХ
ВІДНОСИН У СФЕРІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Анотація. Проаналізована сфера діючих механізмів формування та використання сучасної матеріально-технічної бази аграрних підприємств, функціонування ринку матеріально-технічних ресурсів в Україні.

Ключові слова: матеріально-технічні ресурси, ринок, аграрні підприємства, технічна політика, держава

Fedorchuk A.M.

**ON THE ISSUES OF EQUAL RELATIONS IN MATERIAL AND
TECHNICAL SUPPORT OF AGRICULTURE**

Summary. Analyzed the range of existing mechanisms of formation and use of modern material and technical base of agricultural enterprises, functioning market inputs in Ukraine.

Keywords: inputs, market, farmers, technical policy, state

1. Вступ

Ринок матеріально-технічних ресурсів займає особливе місце в АПК. Техніка є одним із головних факторів функціонування аграрного виробництва, визначає його ефективність та конкурентноздатність, що сприяє продовольчій безпеці країни і забезпечує інтеграцію у світове сільськогосподарське виробництво й аграрні ринки.

У сільськогосподарському виробництві система матеріально-технічного забезпечення із залученими в неї ресурсами формує більше половини всіх витрат. На ринку матеріально-технічних ресурсів спостерігаються високі транзакційні витрати. Не виправдуються сподівання, що автоматично за допомогою ринкових механізмів буде вирішена проблема посилення економічної інтеграції виробників і постачальників ресурсів та послуг з аграрними товаровиробниками, що забезпечить загальне здешевлення частки послуг ринку на одиницю кінцевої продукції.

Проблема матеріально-технічного забезпечення аграрного сектора тісно пов'язана з питанням становлення обґрунтованих економічних взаємовідносин між виробниками матеріально-технічних ресурсів, підприємствами з надання технічних та виробничих послуг, торгівельними посередниками, державою та сільськогосподарськими товаровиробниками.

2. Огляд літератури

Питання щодо формування паритетних відносин на ринку матеріально-технічного забезпечення АПК завжди були в полі зору науковців, спеціалістів і практиків та знайшли належне відображення у наукових працях Андрійчука В.Г. [1], Лобаса М.Г. [3], Підлісецького Г.М. [6], Саблука П.Т. [7], Юрчишина В.В. [8] та ін. У працях цих вчених розглядаються питання матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств та шляхи його вдосконалення. Однак недостатньо ще досліджена система діючих механізмів формування та використання сучасної матеріально-технічної бази аграрних підприємств, функціонування ринку матеріально-технічних ресурсів. Крім того, потрібна розробка якісно нових рішень, адаптованих до сучасних економічних умов.

Відсутність фінансових можливостей для оновлення виробничого потенціалу потребує пошуку нових форм економічних відносин, які б задовольняли і виробників ресурсів, і їх споживачів. Потребує наукової розробки узагальнена схема ринку матеріально-технічних ресурсів. Така схема, на нашу думку, повинна упорядкувати існуючі відносини, а також дати можливість товаровиробникам зорієнтуватися в виборі форми взаємовідносин та каналів надходження матеріально-технічних ресурсів на підприємство. Важливе місце у формуванні відносин на даному сегменті ринку повинне відводитися державному регулюванню системи ціноутворення, кредитування, оподаткування, але в нерозривному зв'язку з потребами та можливостями всіх учасників економічних взаємовідносин.

3. Формування паритетних відносин у сфері матеріально-технічного забезпечення сільського господарства

Для забезпечення паритетності міжгалузевого обміну в АПК важливе значення має співвідношення між цінами на сільськогосподарську продукцію та спожиту в сільському господарстві промислову продукцію і послуги. Паритетність в даному випадку означає, що купівельна спроможність цін на сільськогосподарську продукцію по відношенню до промислової продукції і послуг зберігається на рівні базового періоду. Йдеться про те, щоб сільськогосподарський товаровиробник за виручені від реалізації власної продукції кошти мав можливість не тільки відновити використані у процесі виробництва продукції ресурси, а й здійснювати розширене відтворення виробництва на рівні базового періоду.

Очевидно, варто погодитись з тим, що до основних напрямів забезпечення паритету належить застосування гарантованих мінімальних цін (цін підтримки) на продукцію в межах визначених їй квот, фінансові товарні інтервенції (купівля чи продаж товару залежно від рівня кон'юнктури цін на ринку), дотації та компенсації на сільськогосподарську

продукцію, державне регулювання цін на продукцію природних монополій та інші види матеріально-технічних ресурсів і послуги для сільського господарства, лізинг сільськогосподарської техніки, пільгове оподаткування та кредитування сільського господарства, квотування та митне регулювання експорту й імпорту сільськогосподарської продукції.

Нині економічно обґрунтованим слід вважати метод підтримки доходів товаровиробників через запровадження системи цін підтримки та еквівалентних цін на сільськогосподарську продукцію. Суть його полягає в тому, що на окремі найважливіші види продукції, виробництво яких передбачене державними програмами, встановлюються гарантовані мінімальні ціни - ціни підтримки.

Держава повинна зосередити фінансову підтримку на малих і середніх аграрних підприємствах. Саме ці підприємства є осередками економічного і соціального розвитку сільських територій. Великі інтегровані агропромислові формування так звані «агрохолдинги», такої підтримки не потребують. Крім цього держава має контролювати стан використання ґрунтів, рівень їх родючості та екологічні аспекти сільськогосподарського виробництва на всіх аграрних підприємствах.

В результаті зіставлення внутрішніх і зовнішніх (природних і економічних) факторів можна буде формувати систему підтримки виробників сільськогосподарської продукції та пропонувати виробництво та постачання певних видів матеріально-технічних ресурсів. Реалізація такого механізму повинна стати необхідною умовою функціонування сільськогосподарського виробництва України на стабільній основі, створення системи регулювання попиту і пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції, техніки та матеріалів і збалансованого розвитку аграрного виробництва в цілому. Важливість пропонованої системи полягає у здатності інтегрування інформації виробничого, агроекологічного, технічного, фінансового і маркетингового характеру для того, щоб прискорити та вдосконалити процес прийняття комплексних

рішень як господарюючими суб'єктами, так і органами державної влади в цілому. Придбанню певного виду ресурсів повинен передувати аналіз шляхів надходження їх на підприємство та вибір оптимального варіанту. Це можливо лише за умови наявності інформації про існуючі форми реалізації ресурсів та послуг та про інфраструктуру такого ринку взагалі.

Незалежно від того, хто саме організовує ринкові відносини в цій сфері економічних стосунків, завжди в кінцевому підсумку зустрічаються два незалежні партнери – покупець і продавець ресурсів і послуг. Вони діють кожен в своїй осі економічних координат: перший має намір продати з найбільшою вигодою, другий – сподівається придбати той чи інший ресурс за прийнятною ціною і якістю. Власне в цих відносинах і реалізується принцип паритетності.

4. Особливості організації ринку матеріально-технічних ресурсів для аграрних підприємств

В становленні економічних відносин на ринку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору повинні брати участь заводи-виробники, при яких організуються інформаційно-маркетингові центри, посередницькі структури (дилерські пункти, біржі, технічні центри та ін.), які через систему цінового моніторингу та ринкового аналізу вступають у відносини із споживачами матеріально-технічних ресурсів. При цьому інвестування може проходити з допомогою різних фінансово-кредитних установ та бюджетного фінансування державних програм. Лише за умови існування чіткої системи матеріально-технічного забезпечення аграрні товаровиробники зможуть вести безперервне виробництво та покращити свої фінансові результати [4, 5]. Така точка зору є досить слушною.

Той рівень технічного забезпечення сільського господарства, який склався в сучасних умовах розвитку аграрного сектору України, не може тривати надалі. Низька забезпеченість технічними засобами призводить до

порушення технології виробництва сільськогосподарської продукції, деіндустріалізації аграрної галузі і праці, зниження продуктивності сільського господарства, що в свою чергу ставить під загрозу продовольче забезпечення населення і продовольчу безпеку країни.

Саме тому як ніколи раніше на весь зріст постає нагальна потреба докорінної перебудови державної технічної політики. На нашу думку, в сучасних умовах державна технічна політика, аж ніяк не може бути чисто ринковою. Аграрні підприємства зможуть відтворити свою матеріально-технічну базу за однієї умови: коли держава регулюватиме ціноутворення на матеріально-технічні ресурси та сільськогосподарську техніку. Відтак, складовими елементами сучасної технічної політики в Україні (по відношенню до сільського господарства) мають бути: граничні (верхня межа) ціни на сільськогосподарську техніку та інші ресурси промислового походження; граничні (нижня межа) ціни на сільськогосподарську продукцію; впровадження енергоощадних технологій, нової техніки, обладнання і підвищення на цій основі продуктивності аграрної праці; здешевлення кредитування та фінансування інноваційних процесів у агропромисловому виробництві; стимулювання вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, створення сучасної системи машин, здатної забезпечити високий рівень комплексної механізації основних і допоміжних робіт в усіх галузях сільського господарства.

В умовах ринку формування сільськогосподарськими підприємствами власної ресурсної бази доцільно здійснювати на плановій основі. Формою такого планування є складання бізнес-плану виробничо-збутової діяльності. Бізнес-план доцільно розробляти як програму самостійної діяльності підприємства, за результати якої воно несе повну відповідальність. Проте це зовсім не означає, що сільськогосподарське підприємство одержує можливість зайняти позицію пасивного очікування пропозицій продавця техніки. Навпаки, сільськогосподарський товаровиробник повинен володіти інформацією про напрями науково-технічного прогресу в галузі

сільськогосподарського машинобудування, вміти кваліфіковано оцінити альтернативні варіанти інновацій, достовірно передбачити результати практичного застосування машин та обладнання різних виробників [3].

В практиці розвинутих ринкових країн широкого розвитку набули саме посередницькі форми - оптові бази, дилерські підприємства, спеціалізовані супермаркети, постачальницькі кооперативи тощо. Ці ланки дозволяють поглибити і реально впровадити в практику функціонування підприємств сільськогосподарського машинобудування маркетингові засади. Очевидно варто погодитись з думкою, що не кількістю ланок, а складом їх функціональних обов'язків (продаж нової техніки, її ремонт та обслуговування, торгівля машинами, що були у використанні), оперативністю й гарантіями якості техніки та послуг визначається життєздатність сервісно-збутового ланцюга [1]. А тому він може мати навіть п'ять ланок: виробничий відділ заводу - відділ збуту заводу - торгові дома - дилерське підприємство – аграрне підприємство. Але всі вони спрямовані на задоволення потреб кінцевого споживача - сільськогосподарського товаровиробника.

Варто звернути увагу на те, що коли у державному бюджеті виділяються кошти для заходів щодо підтримки технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, то на практиці цими сумами підтримується галузь машинобудування для АПК. Надто складно однією і тією ж сумою бюджетних коштів підтримувати і сільськогосподарських виробників, і заводи сільськогосподарського машинобудування. Недоцільно надавати в лізинг лише техніку вітчизняного виробництва, бо ж закордонні аналоги дуже часто є дешевшими і якіснішими по багатьох параметрах за вітчизняні зразки. Та й галузі машинобудування треба виходити на якісно більш високий рівень, щоб техніка була реально конкурентоспроможною. Підтримуючи лише вітчизняну галузь машинобудування, держава в кінцевому рахунку руйнує галузь сільського господарства.

У цьому відношенні важливим є використання світового досвіду. У країнах з розвинутою соціально орієнтованою економікою кожен підприємець відшукує свою нішу господарської діяльності, яка б вдало вписувалась у загальний бізнес. У сучасних умовах формування АПК альтернативними сегментами діяльності сільськогосподарських підприємств можуть бути такі, що доповнюють основне виробництво, яке склалося в них раніше: переробка сільськогосподарської продукції, матеріально-технічне постачання, реалізація продукції, виробництво будівельних матеріалів тощо. Подібна система організації основного і допоміжних виробництв, у тому числі через спеціалізацію і кооперування в системі АПК, безумовно, усуває багато суперечностей, що виникають між окремими суб'єктами в аграрному секторі економіки. При цьому ринкова економіка розкриває широкі можливості для розвитку підприємництва. Однак було б неправомірним зводити його до малого та середнього бізнесу. Доцільно залучати великі підприємства, надавши їм можливість реформуватися в умовах демократичної ринкової економіки, при широкій господарській автономії та належних конкурентних механізмах між різними економічними укладами .

Оскільки сільськогосподарським підприємствам придбати всю необхідну техніку практично неможливо, а часто й економічно не вигідно, доцільно стати на шлях сервісного інженерно-економічного забезпечення з боку технічних центрів крупних машинобудівних фірм, дилерських підприємств (які є економічно або юридично незалежними). Наприклад, до послуг дилерських підприємств у США, Канаді, Великобританії та інших країнах вдаються від 70 до 90% виробників сільськогосподарської продукції.

Формування сучасного ринку технічних засобів та інженерно-технічного сервісу в сільському господарстві повинно базуватися на ринкових принципах економічних взаємовідносин між його суб'єктами. Основними принципами є забезпечення рівних економічних можливостей

у взаємовідносинах виробників матеріально-технічних ресурсів, їх постачальників, агротехсервісних та машинно-технологічних обслуговуючих підприємств з споживачами цих ресурсів і послуг – виробниками сільськогосподарської продукції. Повинна бути державна підтримка технічного і технологічного переобладнання заводів тракторного і сільськогосподарського машинобудування з метою виведення галузі на світовий рівень, досягнення конкурентоспроможності вітчизняної техніки на ринку матеріально-технічних ресурсів, створення конкуренції між вітчизняними машинобудівельними підприємствами, обмеження діяльності монопольних структур [6].

Поряд з цим, досить важливим є створення економічних умов зростання платоспроможності сільськогосподарських підприємств. У сільських товаровиробників є два головні джерела формування інвестицій на техніку – прибуток та амортизаційні відрахування. Можливості наповнення першого в сучасних умовах диспаритетності цін є обмежені. Регулювання цін на ринку продуктів харчування відповідно до купівельної спроможності населення, доцільно здійснювати за допомогою відповідних механізмів, а не за рахунок відтворювальних можливостей сільського господарства. В економічно розвинених країнах виробники сільськогосподарської продукції одержують через різні канали 65 - 75% роздрібною ціною продукції, в той час як в Україні та Росії - 10 - 30%. відповідно

Вважаємо, що результативність технічної політики в аграрному секторі з впровадження досягнень науково-технічного прогресу, збереження та ефективного використання наявного в аграрному секторі інженерно-технічного потенціалу значною мірою залежить від управлінських рішень, координації дій, їх інформаційного забезпечення. Тому актуальними, з чим не можна не погодитись, є маркетингові дослідження, підготовка кадрів, створення єдиного інформаційного простору й бази даних із використанням сучасних комп'ютерних технологій та оргтехніки, наближення їх до сільгосптоваровиробників [2].

5. Висновки

Здійснений аналіз функціонування ринку матеріально-технічних ресурсів для аграрних підприємств на паритетних засадах дав підстави сформулювати такі висновки:

1. Через диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію аграрні підприємства дедалі більше наражаються на проблеми розширеного відтворення і, передусім, модернізації матеріально-технічної бази. Аграрії відчують гостру потребу в оновленні машинно-тракторного парку, однак фінансова скрута гальмує цей попит. Дороговизна матеріально-технічних ресурсів (як у придбанні, так і у використанні) стала головною причиною їх обмеженого надходження в сільське господарство.
2. Для оцінки фактичного стану ресурсного забезпечення та його впливу на результати господарювання аграрних підприємств доцільно скористатись показником ресурсоемкості реалізованої продукції. Ефективне функціонування аграрної економіки можливе лише за умови існування еквівалентних цін. Еквівалентність в даному випадку слід розглядати як рівнозначність економічного забезпечення розвитку сільського господарства порівняно з іншими галузями економіки.
3. В наданні процесу матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва спрямованої та ефективно послідовної дії важлива роль належить державній технічній політиці. Державну технічну політику слід розглядати не лише з позиції формування матеріально-технічної бази аграрних підприємств, а й як систематизований вплив держави на організації ринку матеріально-технічних ресурсів формами і методами, які є найдієвішими в аграрній економіці.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств / В.Г Андрійчук // Економіка АПК. - 2003. - 3(101). - С. 66-69.
2. Блоха А.В. Формування ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства / А.В. Блоха // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. - К.: КНЕУ. - 2009. - № 22. - С. 169 - 176.
3. Лобас Л. Ще раз про "ножиці цін" / Л. Лобас, А. Ляшенко, В.Стретович // Економіка АПК. - 2005. - № 4 . С. 151-152.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок зарахування коштів до державного бюджету в рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданих для закупівля сільськогосподарської техніки іноземного виробництва» від 31.03.2003р. // Урядовий кур'єр. -2003. - 23 квітня.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва» від 23.04.2003р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – 30 серпня.
6. Підлісецький Г.М. Основні напрями вискоєфективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі / Г.М. Підлісецький. - К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 353.
7. Саблук П.Т. Стабільні економічні умови як фактор послідовного підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / П.Т. Саблук // Економіка АПК. - 2003. - № 1. - С. 12-17.
8. Як створювати нові ефективні сільськогосподарські підприємства в Україні: Матеріали “круглого столу”, Київ 27 березня 2000 р. / В.Месель-Веселяк, В. Юрчишин, М. Федоров, Л. Романова та ін. // Укр.. незалежн. центр політ дослідження. – Київ, 2000 – 65 с.

Відомості про автора

Прізвище Федорчук

Ім'я Олександр

По-батькові Михайлович

Наукова ступінь кандидат економічних наук

Вчене звання доцент

Установа ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет”

Посада доцент кафедри агробізнесу та права

Поштова адреса, 73027, Україна, м. Херсон, вул. Робоча 76-а кв. 7

E_mail: a_fedorchuk@mail.ru

Служб./дом телефон (0552) 267504

Моб. тел (067) 5533180